משנה

משנה זו דנה בשתי כיתות עדים המעידות על מעשה אחד, האם הן מצטרפות לעדות אחת, או לא.

הָיוּ שְׁנַיִם - שני עדים, **רוֹאִין אוֹתוֹ** - את האדם העובר עבירה, **מֵחַלּוֹן זֶה** - מאחד החלונות שבבית, **וּשְׁנַיִם** - ושני עדים אחרים, **רוֹאִין אוֹתוֹ מֵחַלּוֹן זֶה** - מחלון אחר שבבית[א], **וְאָדָם אֶחָד עוֹמֵד וּמַתְרֶה בּוֹ** - בעובר העבירה, **בָּאֶמְצַע** - בין שתי כיתות העדים[ב], **בִּזְמַן שֶׁמִּקְצָתָן** של העדים **רוֹאִין אֵלּוּ אֶת אֵלּוּ**, כגון שעד אחד מכל כת רואה עד אחד מן הכת השניה[ג], **הֲרֵי אֵלּוּ** שתי הכיתות נידונות **כְּעֵדוּת אַחַת**[ד], ואינם נהרגים עד שיזומו כולם[ה], וכן אם נמצא אחד מהם קרוב או פסול עדות כולם בטילה[ו]. **וְאִם לָאו** - שאין מקצתם רואים אלו את אלו, **הֲרֵי אֵלּוּ** הכיתות נידונות **כִּשְׁתֵּי עֵדִיּוֹת** שונות, **וּלְפִיכָךְ אִם נִמְצֵאת** כת **אַחַת מֵהֶן זוֹמֶמֶת**, הדין בזה **שֶׁהוּא** [-הנידון] **וָהֵן** [-הכת שהוזמה] **נֶהֱרָגִין**, **וְהַכַּת הַשְּׁנִיָּה פְּטוּרָה**[ז]. כלומר, מאחר והם נידונים כשתי כיתות עדים, ניתן להזים כת אחת אף שלא הוזמה הכת השניה, והכת שהוזמה נהרגת, אמנם מאחר שלא הוזמה הכת הראשונה, נהרג הנידון על פי עדותם[ח].

נתבאר לעיל, שלדעת תנא קמא אין צריך שיהא המתרה מן העדים עצמם, אלא די בכך שהוא עומד באמצע ומתרה, והעדים רואים אותו או שומעים את דבריו. עתה מביאה המשנה את דעת רבי יוסי החולק על תנא קמא בדין זה:

רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, לְעוֹלָם אֵין הנידון (נהרגין[ט]) **[נֶהֱרָג] עַד שֶׁיְּהוּ פִּי שְׁנֵי עֵדָיו מַתְרִין בּוֹ**. כלומר, צריך שהעדים הם שיתרו בנידון, ולא אדם אחר, ואם לא התרו בו העדים אינו נהרג על פי עדותם, **שֶׁנֶּאֱמַר** (דברים יז ו) **'עַל פִּי שְׁנַיִם עֵדִים'**, ויש ללמוד מדברי הכתוב, שצריך שיהא הדבר כולו נעשה על פיהם של העדים, בין העדות עצמה ובין ההתראה[י].

המשנה מביאה דין נוסף שיש ללמוד מן המקרא 'על פי שנים עדים'[יא]:

דָּבָר אַחֵר, מן המקרא **'עַל פִּי שְׁנַיִם עֵדִים'** יש ללמוד, **שֶׁלֹּא תְּהֵא הַסַּנְהֶדְרִין שׁוֹמַעַת** את עדותם של העדים **מִפִּי הַתּוּרְגְּמָן**. דהיינו, צריך שיהיו הדיינים מבינים את שפתם של העדים, ולא יוצרכו להעמיד אדם שיתרגם עבור הדיינים את דברי העדים[יב].

★

גמרא

הגמרא מבארת מה הדין באופן שיש עד אחד הרואה מחלון זה ועד אחד הרואה מחלון אחר:

אָמַר רַב זוּטְרָא בַּר טוֹבִיָּה אָמַר רַב, מִנַּיִן לְעֵדוּת מְיוּחֶדֶת - אחד רואה מחלון זה ואחד מחלון אחר, ואינם רואים זה את זה, **שֶׁהִיא פְּסוּלָה**[יג], **שֶׁנֶּאֱמַר** (שם) **'לֹא יוּמַת עַל פִּי עֵד אֶחָד'**, ויש לברר **מַאי אֶחָד** - מה היא כוונת הכתוב שאין להמית על פי עד אחד, **אִילֵימָא** - אם נאמר, שהכוונה בזה שאין להמית על פי עדותו של **עֵד אֶחָד מַמָּשׁ**, אין המקרא צריך להשמיענו זאת, שהרי **מֵרֵישָׁא שָׁמְעִינַן לָהּ** - מתחילת המקרא כבר למדנו דין זה, שנאמר בו **'עַל פִּי שְׁנַיִם עֵדִים**

א. **אך** באופן ששנים רואים מחלון שבבית אחר, ושנים אחרים רואים מחלון בבית שכנגדו, ורשות הרבים מפסקת ביניהם, אין מועיל בזה צירוף, וכמו שכתב הבית יוסף (חו"מ סי' קנה ס"א) לגבי צירוף לזימון. ערוך לנר (ד"ה והנה).

ב. **הקשו** התוספות (ד"ה ואחד), מדוע הצרכה המשנה להעמיד באופן כזה שיש אדם העומד באמצע ומתרה, ואינו אחד מן העדים המעידים. ותירצו בשני אופנים. האחד, שמאחר ונקטה המשנה ברישא 'בזמן שמקצתן רואין אלו את אלו הרי אלו עדות אחת', לפיכך העמידה באופן כזה שיש מתרה באמצע, שמן הסתם נעשה הצירוף בין הכיתות על ידי מתרה זה, האומר לשתי כיתות העדים 'ראו את המעשה הרע שזה עושה'. ובאופן שני תירצו, שנקטה המשנה באופן כזה כדי להוציא משיטת רבי יוסי הסובר להלן בסיפא של המשנה שאין הנידון מתחייב מיתה עד שיהיו העדים עצמם מתרים בו, ולפיכך נקטה המשנה באופן שאין המתרה מן העדים, ללמדנו שדעת חכמים אינה כן, אלא סוברים הם שאפילו אם אדם אחר שאינו מן העדים מתרה בנידון, מועילה התראה זו.

ג. **כן** משמע מפשטות דברי המשנה שצריך שיהא עד אחד מכת זה רואה עד אחד מכת השניה, וכן שיהא עד אחד מכת השניה רואה עד אחד מכת זו. ובערוך לנר (ד"ה והנה) כתב, שמתחילה היה מסתפק בענין זה, האם צריך ששניהם יראו זה את זה, או שדי בכך שאחד מכת זו רואה לאחד מכת השניה, אף על פי שאין הלה רואהו. וראה שם שהוכיח מדברי הריטב"א בסוגייתנו שצריך שיהו שניהם רואים זה את זה. אמנם ברש"ש (ד"ה במקצתן) כתב, שענין זה תלוי במחלוקת הראשונים להלן בגמרא, האם צריך שיראו העדים את המתרה והמתרה יראה אותם, או שדי בכך שאחד מהם רואה את השני, אף על פי שאין השני רואהו [ראה הערה להלן שם בגמרא], ולפי הגירסא שלפנינו שם 'אם היו רואין את המתרה או המתרה רואה אותן', אזי גם כאן יהיה הדין כן, שדי בכך שאחד מהם רואה את השני, אף על פי שאין הלה רואהו.

ד. **ואף** מקצת העדים שאינם רואים אלו את אלו, מצטרפים עם שאר העדים לכת אחת. תוספות (ד"ה במקצתן).

ה. **הקשה** הריטב"א (ד"ה היו), מדוע הצרכה המשנה לומר שהם עדות אחת ועל כן אינם נעשים זוממים עד שיזומו כולם, הרי גם בלא זה אי אפשר להזים מקצתם, שהרי אם באים שנים ואומרים למקצת מן העדים 'עמנו הייתם', יכחישום העדים הנותרים, ויאמרו להם שאין הדבר כן, אלא עמנו היו באותה השעה, ובאופן כזה יש כאן הכחשה נגד העדים המזימים, ולא יהיו המזימים נאמנים יותר מהמכחישים אותם. ותירץ, שלפיכך נקטה המשנה באופן שמקצתם רואים אלו את אלו, דהיינו, שדי באחד מכל כת הרואה את חבירו כדי לעשות צירוף ביניהם, אך לענין הכחשה אין העד האחד נאמן להכחיש את שני העדים המזימים, ולפיכך נאמנים הם, והיה בדין להרוג את המוזמים, אם לא שנצטרפו הכל לכת אחת, ואינם נעשים זוממים עד שיזומו כולם. ובאופן נוסף מתרץ, שאפשר להעמיד אפילו כשראו כל העדים אלו את אלו, אלא שראו אותם באופן כללי ולא הכירום ממש עד כדי שיוכלו להכחיש את המזימים.

ו. **וכן** באופן שהוזמו חלק מן העדים בטלה העדות כולה [אף שאין מקיימים בהם כאשר זמם עד שיוזמו כולם], שהרי זה כמו שנמצא אחד מן העדים קרוב או פסול שמבטל את כל העדות. תוספות (ד"ה אין) [וראה עוד בהערה להלן שנחלקו הראשונים בדין זה, האם כשהוזמו מקצת העדים הרי זה כנמצא אחד קרוב או פסול ובטלה העדות כולה, או לא].

ז. **היינו** אפילו אם הוזמה הכת השניה לאחר מכן, אחר שכבר נהרג הנידון, אין עדיה נהרגים, משום שנאמר 'ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו', ולא כאשר עשה, וכמו שנתבאר לעיל (ה:) בגמרא. נימוקי יוסף (ד"ה והשניה).

ח. **כתבו** התוספות (ד"ה הוא), שיש המפרשים שאין הנידון נהרג על פי העדים, אלא אם כן כל אחת מן הכיתות רואה את המתרה או שהמתרה רואה אותן, שעל ידי כן מצטרף המתרה לכל אחת מן הכיתות ונהרג הנידון על פיהם, שאם לא כן אין המתרה מצטרף עמהם, וממילא אין הנידון נהרג על פיהם, לפי שצריך שיהא המתרה מן העדים הבאים לחייבו מיתה. וכמו כן באופן שנמצאת אחת מן הכיתות זוממת, צריך שיזום המתרה עמהם, לפי שאף הוא נמנה על עדי הכת, ואין העדים נעשים זוממים עד שיזומו כולם. אמנם מכל מקום אינם מצטרפים לכת אחת, עד שיראו מקצת מעדי כל כת את מקצת מן עדי הכת השניה, ולא די לענין זה במה ששניהם רואים המתרה או המתרה רואה אותם. והתוספות דוחים שיטה זו, מאחר שסוברים שאם הם רואים את המתרה או המתרה רואה אותם די בזה לצרף את שתי כיתות העדים לכת אחת, אף אם אינם רואים זה את זה. ועוד, הרי מבואר בדברי הגמרא להלן שאף ההורג עצמו יכול להתרות בהורג, ואף התראה מפי שד מועילה, אף שאינם נמנים על כיתות העדים. ולפיכך פירשו התוספות, שמדובר באופן שאין העדים רואים המתרה וכן אין המתרה רואה אותם, אלא הם שומעים את המתרה שמתרה בעובר העבירה.

ט. **ברי"ף** ובירושלמי הגירסא היא 'אינו נהרג', והיינו שהמשנה עוסקת בנידון בלבד. וכתב בהגהות ר' צבי הירש מברלין (ד"ה אין), שמכל מקום ניתן ליישב גם את הגירסא שלפנינו 'אין נהרגין', שאף שעיקר דינו של רבי יוסי נאמר לגבי הנידון, מכל מקום נקט בלשון רבים אגב דברי תנא קמא שעסק בעדים, וכוונת דברי רבי יוסי היא שמאחר ואין הנידון נהרג אם לא התרו בו העדים, ממילא אף העדים לא יהרגו אם הוזמו, שהרי לא זממו להורגו.

י. **נימוקי** יוסף (ד"ה מ"ט).

יא. **אפשר** שדרשה זו היא לדברי תנא קמא, החולק על רבי יוסי ואינו דורש מן המקרא שצריך שיהיו העדים מתרים בנידון, או אפשר אף שרבי יוסי עצמו אמר דרשה זו, לפי שאין לדרוש מן המקרא לענין התראה אלא בדיני נפשות, אך מאחר שמקרא זה נאמר גם בדיני ממונות בהכרח צריך להוסיף ולדרוש ענין אחר. כוס ישועות (ד"ה ד"ס). וראה עוד בהערה להלן את דברי התוספות יום טוב בזה.

יב. **ובטעם** הדבר, כתב רש"י במסכת סנהדרין (יז. ד"ה מפי), שאם מעמידים מתורגמן בין העדים לדיינים אין כאן שמיעת עדות, אלא הרי זה בכלל 'עד מפי עד' הפסול לעדות. והנימוקי יוסף (ד"ה דבר) כתב, שיש לחשוש שמא יחליף המתורגמן את דברי העדות. עוד כתב, שכאשר שומעים הדיינים מפי העדים עצמם, יכולים הם לחקור אותם טוב יותר. וכתב התוספות יום טוב (פ"א מ"ט), שאף על פי שרבי יוסי דורש דין זה מן המקרא 'על פי שני עדים', מכל מקום צריך ליתן בו טעם, לפי שעיקר המקרא הוצרך ללמוד הימנו שיהיו פי שני עדיו מתרים בו, ואם כן מנין לו לרבי יוסי להוסיף עוד דרשה שלא תהא סנהדרין שומעת מפי המתורגמן, אלא בהכרח צריך לומר שאכן אינו לומד זאת מן המקרא אלא מסברא, והביא את המקרא כאסמכתא בעלמא.

כתב הריטב"א (ד"ה דבר), שאף על פי שדרשת רבי יוסי שיהיו שני עדיו מתרים בו אינה נוהגת להלכה, וכמבואר להלן בגמרא שאפילו ההורג עצמו או שד יכולים להתרות, מכל מקום דרשה זו שלא תהא סנהדרין שומעת מפי התורגמן דברי הכל היא, וכן הלכה, וכמבואר בדברי הגמרא להלן שמקשה מכאן על רבא.

יג. **מימרא** זו אינה באה לבאר את דברי המשנה, שהרי המשנה אינה עוסקת באופן כזה, אלא כשיש שני עדים בחלון זה ושנים בחלון אחר. תוספות (ד"ה לעדות).

או שְׁלשָׁה עֵדִים יוּמַת הַמֵּת', אֶלָּא מַאי - מה היא כוונת הכתוב שלא יומת על פי עד 'אֶחָד', בהכרח צריך לומר, שהכוונה היא אפילו באופן שיש אֶחָד מחלון זה וְאֶחָד מחלון אחר, שאף על פי שיש כאן שני עדים, מכל מקום אינם מצטרפים זה לזה, ונידונים כעד אחד.

תַּנְיָא נַמִּי הָכִי - שנינו כן בברייתא, נאמר בכתוב (דברים יז ו) 'לֹא יוּמַת עַל פִּי עֵד אֶחָד', ויש לדרוש מן המקרא לְהָבִיא [-לרבות] שְׁנַיִם - שני עדים שֶׁרוֹאִים אוֹתוֹ - את הנידון, אֶחָד רואה אותו מֵחַלּוֹן זֶה וְאֶחָד רואה אותו מֵחַלּוֹן זֶה [-אחר], וְאֵין העדים רוֹאִין זֶה אֶת זֶה, שֶׁאֵין הם מִצְטָרְפִין לעדות אחת, ואין הנידון נהרג על פיהם. ומוסיפה הברייתא, וְלֹא עוֹד - לא רק באופן זה אינם מצטרפים, אֶלָּא אֲפִילּוּ אם ראו שניהם בְּזֶה אַחַר זֶה בְּחַלּוֹן אֶחָד, דהיינו שמתחילה ראה אדם אחד את מעשה העבירה מן החלון, ולאחר מכן הלך לדרכו, ובא אדם אחר וראה את אותו המעשה מאותו החלון, מכל מקום אֵין הם מִצְטָרְפִין לעדות אחת[יד].

הגמרא מבררת את הדין שהוסיפה הברייתא לגבי שנים הרואים מחלון אחד בזה אחר זה:

מקשה הגמרא, אָמַר לֵיהּ רַב פָּפָּא לְאַבַּיֵי, מה חידוש יש באופן שראו שניהם מחלון אחד בזה אחר זה, הַשְׁתָּא הרי, וּמָה באופן שראו אֶחָד מֵחַלּוֹן זֶה וְאֶחָד מֵחַלּוֹן זֶה, דְּהַאי קָא חָזֵי כּוּלֵּיהּ מַעֲשֶׂה וְהַאי קָא חָזֵי כּוּלֵּיהּ מַעֲשֶׂה - שזה ראה את המעשה כולו ואף השני כן, אלא שלא ראו זה את זה, אָמְרַתְּ לָא מִצְטָרְפִי - אמרת שאין הם מצטרפים זה לזה, אם כן באופן שראו את המעשה בְּזֶה אַחַר זֶה מחלון אחד, דְּהַאי חָזֵי פַּלְגָא דְּמַעֲשֶׂה וְהַאי חָזֵי פַּלְגָא דְּמַעֲשֶׂה - שזה ראה רק חצי מעשה ואף רעהו כן, מִיבַּעְיָא - האם צריך לומר שאין הם מצטרפים לעדות אחת, הרי פשוט הדבר שאין עדותם מועילה כלל, לפי שאף אחד מהם לא ראה מעשה שלם.

מתרצת הגמרא, אָמַר לֵיהּ אביי לרב פפא, לָא נִצְרְכָא - לא הוצרכה הברייתא להשמיענו דין זה, אֶלָּא לְגַבֵּי בּוֹעֵל אֶת הָעֶרְוָה, שבזה יש די בראיית כל אחד מן העדים לחייב מיתה לנידון, אף אם ראו בזה אחר זה[טו], ואף על פי כן אין הם מצטרפים לעדות אחת[טז].

הגמרא מביאה דין לגבי צירוף עדות מיוחדת:

אָמַר רָבָא, אף ששנינו בברייתא ששנים שראו עדות, אחד מחלון זה ואחד מחלון זה, אם אינם רואים זה את זה אינם מצטרפים, מכל מקום אִם הָיוּ העדים רוֹאִין אֶת הַמַּתְרֶה, אוֹ[יז] שהיה הַמַּתְרֶה רוֹאֶה אוֹתָן, הרי אלו מִצְטָרְפִין לעדות אחת, ונהרג הנידון על פיהם[יח].

הגמרא מביאה דין לגבי התראה:

וְאָמַר רָבָא, מַתְרֶה זה שֶׁאָמְרוּ חכמים, שצריך להתרות בעובר העבירה, אין צריך שיהא מן העדים, אלא אֲפִילּוּ אם היתה ההתראה מִפִּי ההרוג עַצְמוֹ, שהתרה בהורג קודם שהרגו, וַאֲפִילּוּ אם היתה התראה מִפִּי הַשֵּׁד, מועילה התראה זו, ונהרג הנידון[יט].

הגמרא מביאה דין לגבי עדות מיוחדת:

אָמַר רַב נַחְמָן, עֵדוּת מְיוּחֶדֶת [-אחד מחלון זה ואחד מחלון אחר] אף שפסולה היא בדיני נפשות, מכל מקום כְּשֵׁרָה היא בְּדִינֵי מָמוֹנוֹת[כ], דִּכְתִיב (שם) 'לֹא יוּמַת עַל פִּי עֵד אֶחָד', ונתבאר לעיל בברייתא שממקרא זה יש ללמוד שעדות מיוחדת פסולה, ויש לדייק מדברי הכתוב 'לא יומת', שרק בְּדִינֵי נְפָשׁוֹת הוּא דְּאֵין עדות מיוחדת כְּשֵׁרָה, אֲבָל בְּדִינֵי מָמוֹנוֹת כְּשֵׁרָה[כא].

מַתְקִיף לָהּ [-הקשה על כך] רַב זוּטְרָא, אֶלָּא מֵעַתָּה - מאחר וסובר אתה שעדות מיוחדת כשירה בדיני ממונות ומצטרפים לעדות אחת, אם כן אף בְּדִינֵי נְפָשׁוֹת נצרפם לעדות אחת, וּתַצִּיל הכת האחת את הכת השניה והנידון ממיתה. וכגון באופן שהיו שני עדים

יד. כתבו התוספות (ד"ה תניא), שהיה מקום לפרש שאין כוונת הגמרא להוכיח מדברי הברייתא כשיטת רב שעדות מיוחדת פסולה, לפי שיש ללמוד דין זה מדברי המשנה, שכשם שמבואר במשנה שאם יש שני עדים בחלון זה ושנים בחלון אחר אינם מצטרפים, וממילא יש כאן שתי כיתות עדים, אף כשיש עד אחד בחלון זה ואחד בחלון אחר אינם מצטרפים, וממילא אין כאן עדות כלל, ולא הוצרכה הגמרא להביא את הברייתא אלא כדי להוכיח כדברי רב שיש ללמוד דין זה מן המקרא 'לא יומת על פי עד אחד'. אמנם כתבו התוספות שזהו דוחק לפרש כן, שהוצרכה הגמרא להביא את הברייתא רק כדי להוכיח שלומדים זאת ממקרא זה, אלא אכן צריך ללמוד מן הברייתא את עצם הדין, ואי אפשר ללומדו מן המשנה, לפי שהיה מקום לומר שדווקא באופן שבו עוסקת המשנה, שיש שנים בכל חלון, אז אין מצרפים אותם אם אינם רואים זה את זה, לפי שכל שנים חשובים כת בפני עצמה, אבל באופן שיש רק אחד בכל חלון יצטרפו אף אם אינם רואים זה את זה, ועל כך הוצרכה הגמרא להביא ראיה מן הברייתא לדברי רב.

טו. ובאופן שראה כל אחד מן העדים משך זמן שיש בו כדי שיעור ביאה. ריטב"א (ד"ה לא). ובמאירי (ד"ה הין) כתב, שהאחד ראה הערראה והשני ראה גמר ביאה.

טז. כתב הערוך לנר (ד"ה לגבי), שאין כוונת הגמרא דווקא בבועל את הערוה, אלא כן הוא הדין בכל עבירה הנמשכת קצת זמן, כמו חילול שבת. ואכן הרמב"ם (עדות פ"ד ה"ז) נקט מחלל שבת ולא בועל את הערוה. ואין הכוונה בזה אלא להוציא עבירות הנעשות ברגע אחד ואי אפשר ששנים יראום בזה אחר זה, כגון רציחה.

טז. וקשה, מדוע נקטה הברייתא בלשון 'ולא עוד אלא אפילו בזה אחר זה בחלון אחד אין מצטרפין', וכי מה חידוש יש בחלון אחד יותר מאשר בשני חלונות. תוספות רבינו פרץ (ד"ה לא). ובריטב"א (ד"ה לא) כתב, שהחידוש בזה הוא שאף על פי שידע כל אחד מן העדים שיש כאן עד נוסף שרואה מעשה זה, מכל מקום אינם מצטרפים.

יז. כתב הכסף משנה (עדות פ"ד ה"ז) שמדברי הרמב"ם (שם) נראה שהיה גורס 'והמתרה רואה אותן', דהיינו, שצריך שיראו זה את זה.

יח. ומה ששנינו במשנתינו שאם אינם רואים זה את זה אינם מצטרפים, היינו באופן שגם אינם רואים את המתרה ולא המתרה רואה אותם, אלא ששומעים אותו מתרה בעובר העבירה. תוספות שאנץ (ד"ה לא). והריטב"א (ד"ה אמר) כתב, שבהכרח צריך לומר שרבא מפרש שהכל נכלל בדברי המשנה 'בזמן שמקצתם רואים אלו את אלו', דהיינו, בין אם העדים רואים זה את זה, ובין אם העדים רואים המתרה או המתרה רואה אותם, שאם לא כן הרי הוא חולק על דברי המשנה.

כתבו התוספות (ד"ה אמר) [על פי ביאורו של הב"ח בהגהותיו], שיש המפרשים שרבא אמר את דינו על הרישא של המשנה, העוסקת בשתי כיתות שמקצתם רואים אלו את אלו ומצטרפים לעדות אחת, ועל כך אמר רבא שאין די בכך שיראו מקצתן אלו את אלו, אלא צריך שבנוסף לזה יראו העדים את המתרה או המתרה יראה אותם, והיינו כדי שיצטרף המתרה עמם לעדות. ולשיטתם, אף בסיפא של המשנה שאין העדים רואים אלו את אלו, ונידונים כשתי כיתות, מכל מקום צריך להעמיד שהעדים רואים המתרה או שהוא רואה אותם, שאם לא כן הרי זה כעדות בלא התראה. אמנם התוספות דוחים את דבריהם, שאם כן היה לרבא להדגיש ולומר 'ואם לאו אין מצטרפים', שזה הוא עיקר החידוש בדבריו, שבאופן שאין המתרה רואה העדים אינם מצטרפים עמו ובטלה העדות כולה. ועל כן מפרשים התוספות שדברי רבא לא נאמרו כלל על המשנה, אלא על הברייתא העוסקת בעד אחד הרואה מחלון זה ועד אחד מחלון אחר שאינם מצטרפים, ועל כך אמר רבא שאם היו רואים המתרה או הוא רואה אותם הרי זה כאילו רואים הם זה את זה ומצטרפים לעדות אחת. וכן יהא גם הדין בסיפא של המשנה, בשנים הרואים מחלון זה ושנים מחלון אחר, שאם הם רואים את המתרה או הוא רואה אותם, אזי אפילו אם אינם רואים אלו את אלו מצטרפים הם לעדות אחת [וראה עוד לעיל בהערה שכבר נחלקו התוספות עם ה'יש מפרשים' בענין זה].

הקשו התוספות (ד"ה או), בשלמא באופן שהעדים אומרים שראו את המתרה, מבואר הדבר שיש להאמינם על כך, שהרי שני עדים הם, אך באופן שהמתרה אומר שראה אותם, כיצד יש להאמינו על כך, הלא אינו אלא עד אחד, והעדים עצמם אינם יודעים אם אכן היה הדבר כן. ותירצו, שמדובר באופן שישנם שני עדים שראו שהמתרה ראה את עדי המעשה, ומכל מקום אותם העדים שראו את המתרה לא ראו את עצם המעשה, ולפיכך אין הם יכולים להעיד עליו.

יט. כתב המאירי (ד"ה הין), ש'מפי השד' הכוונה היא בדרך משל, והיינו ששמע את קול המתרה ולא ראהו. וכן משמע מדברי הרמב"ם (סנהדרין פי"ב ה"ב) שהשמיט את דברי הגמרא 'מפי השד', וכתב 'אפילו שמע קול המתרה ולא ראהו'. וכתב שם הרדב"ז, שהרמב"ם השמיט זאת לסיבה ידועה אצלו [וכוונתו היא, שהרמב"ם הולך לשיטתו שאין כלל שדים בעולם, וכמו שהאריך בזה בפירוש המשנה במסכת עבודה זרה (פ"ד מ"ז). וראה עוד מה שכתב על כך הגר"א בביאורו לשולחן ערוך (יו"ד סי' קעט ס"ק יג)]. עוד כתב, שיתכן שהרמב"ם כלל זאת במה שכתב ששמע קול המתרה ולא ראהו, שכן היא דרך השדים שאינם נראים.

כ. אין דין זה סותר לשיטת חכמים במסכת סנהדרין (ל.), הסוברים ש'לעולם אין עדותן מצטרפת עד שיראו שניהם כאחד', לפי שלא באו חכמים שם אלא להוציא מדברי רבי יהושע בן קרחה, הסובר שאפילו באופן שעד אחד מעיד על הלואה שניתנה ביום ראשון, ועד אחר מעיד על הלואה שניתנה ביום שני, ניתן לצרף את העדיות זה לזה, מכיון ששניהם מסכימים שפלוני חייב לפלוני כך וכך, ועל כך חולקים חכמים וסוברים שאי אפשר לצרף את עדותם אלא אם כן הם מעידים על אותה ההלואה, אמנם בזה מודים חכמים שאין צריך שיראו שניהם יחד, אלא אפילו אם אחד רואה מחלון זה והשני מחלון אחר מצטרפים לעדות אחת. תוספות שאנץ (ד"ה עדות). וראה עוד ברמב"ן (ד"ה ולסיקולא) ובריטב"א (ד"ה אמר), שדינו של רב נחמן הוצרך רק לשיטת חכמים שם, שאילו לשיטת רבי יהושע בן קרחה הסובר שאפילו הלואה אחר הלואה מצטרפת, פשוט הדבר שעדות מיוחדת כשירה, ולא היה צריך רב נחמן להשמיענו זאת.

כא. הקשו התוספות (ד"ה מימי), מדוע יש לחלק בזה בין דיני ממונות לדיני נפשות, הלא אפילו אם נאמר המקרא לגבי דיני נפשות מכל מקום יש ללמוד משם גם לדיני ממונות, לפי שהוקשו זה לזה במקרא (ויקרא כד כב) 'משפט אחד יהיה לכם'. וכמו שמצינו במסכת סנהדרין (כז:-כח.) לגבי פסול קרובים, הנלמד מן המקרא (דברים כד טז)

רואים מחלון זה ושנים מחלון אחר, ולא ראו אלו את אלו, והזמה הכת האחת, שאם יש לדון אותם כשתי כיתות, אין יש להרוג את הזוממים, ואף הנידון נהרג על פי עדותה של הכת השניה, אך אם נתפסו לכת אחת יצללו הזוממים והנידון ממיתה. שהרי בכת אחת העדים נהרגים עד שיזומנו לבית דין כמו כן אף הנידון אינו נהרג אלא נהרג על פי עדותם של הנותרים, משום שנמצאו חלק מן העדים זוממים ובטלה העדות בלה"ה. וכיון שאמרה האחרה (במתני' לה סע) יְקַהֲלוּ הָעֵדָה כָּל הָרֹאשׁ, מוטל על בית הדין לחזר אחר הצלת הנידון ועיינו ללמדם לעדות אחת[ד], ואם כן, אֶלָּמָּה תָּנֵן - מדוע שנינו במשנתינו[ה] שאין מצרפים אותם, אלא הוא וְהֵן בְּהֶרְיוֹן. בהכרת צריך לומר, שאם בירור ממונות אין מועיל צירוף בעדות מיוחדת, ולפיכך לא ניתן לצרפם אף לצורך הצלת נפשות.

מסיקה הגמרא, לָשָׁיטָה כהכרבי"ה.

★

שנינו במשנה, **רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר וכו'** לעולם אין נהרגין עד שיהו שני עדיו מתרין בו:

הגמרא מקשה מתירה בדברי רבי יוסי:

אָמַר לָיהּ רַב פָּפָּא לְאַבָּיֵי, כיצד יתכן שרבי יוסי אומר שצריך שיהיו שני העדים מתרים בו[ו], **וְכִי אִית לֵיהּ לְרַבִּי יוֹסֵי דְּאָמַר קַבָּלָה** [ז]**הִיא** כרבי יוסי סובר כלל לדין זה של מתראה[ז] **וְהָתָנֵן** - והרי שנינו (לעיל ט:) **רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר**, אדם **שֶׁהוֹשִׁיעַ** [ח]**חַבִירוֹ** והרגו, וטוען שהרגו בשוגג, אינו נאמן, אלא הרי הוא נֶהֱרָג בבית דין, אף שלא התרו בו מתחילה, **מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמוֹעֵד וּמוֹתָרֵה**[ט] - הרי הוא כאדם שהתרו בו ועבר על ההתראה והרג, לפי שזהי התראה שנתכוון להרוג בשמתרו בו.

★

שנינו במשנה, **דָּבָר אַחֵר, יָכוֹל פִּי שְׁנַיִם עֵדִים, שֶׁיְּהֵא סַנְהֶדְרִין שׁוֹמַעַת מִפִּי הַתּוּרְגְּמָן.**

הֲנֵי מִשְׁנֵי - מעשה היה בעדים[י] הזוממים בשפת[יא] **לַעֲזִי**[יב] **וְאָתוּ לְקַמֵּיהּ דְּרַבָּה** - שבאו לפני דיינו שלו רבא, **אוֹקֵי רַבָּה תּוּרְגְּמָן בֵּינַיְיהוּ** - העמיד רבא מתורגמן ביניהם לבין העדים, כדי שיתרגם לו את הדברים.

מקשה הגמרא, **וְהֵיכִי עָבֵיד רַבִּי** - כיצד עשה רבא כן, **וְהָתָנֵן** - והרי שנינו במשנתינו, שצריך **שֶׁיְּהֵא הַסַּנְהֶדְרִין שׁוֹמַעַת מִפִּי הַתּוּרְגְּמָן?!**

מתרצת הגמרא, **רַבָּה מֵידָע חָזֵי לֵיהּ מַה חֲזוּ אִפְרֵי**, רבא הבין את שפתם של העדים, וידע מה הם אומרים, **וַאֲזִידִי הוּא וְלָא חָזֵי לֵיהּ** - אלא שלא ידע להשכיח מהדבר שנתכוין להרוגו בשמתרו בו[יג] מפני שנאמנו אותו. ומצאנו, שלדברי רבי יוסי אין צריך שיהיו העדים עצמם מתרים בנידון, רק שיהיה להדיין בשמתרו בו.

מתרצת הגמרא, **אָמַר לֵיהּ** אביי לרב פפא, **הָהוּא** - רבי יוסי שנינו במשנה להלן אינו[יד] **כְּרַבִּי יוֹסֵי** [שנינו במשנתינו] שהוא רבי יוסי בן לקונייא[טו], אלא מימרא של **רַבִּי יוֹסֵי בַּר יְהוּדָה הִיא, דְּתָנֵיא** - שהרי כך שנינו בברייתא, **רַבִּי יוֹסֵי בַּר יְהוּדָה אוֹמֵר, חָבֵר** - תלמיד חכם) **אֵין צָרִיךְ הַתְרָאָה, אֶלָּא** נהרג אפילו אם לא התרו בו, **לְפִי שֶׁאֵּם נִיתְּנָה הַתְרָאָה אֶצְלָהּ** כדי **לְהַבְחִין בֵּין שׁוֹגֵג לְמֵזִיד**, כלומר, להודיע את המותרה שעובר הוא איסור בכך, שמא אינו יודע שאסור לעשות כן, אך תלמיד חכם אינו צריך לזה, שהרי ודאי יודע שדבר זה אסור לעשותו[טז].

★

שנינו במשנה, **וְעַל פִּי עֵדִים אֲחֵרִים, שֶׁאֵּם תֹּאמַר סַנְהֶדְרִין שֶׁטָּעוּ בְּדָבָר הַלָּכָה**